

ORTAKLIK MEVZUATI İTİBARIYLA TÜRKİYE CUMHURİYETİ UYRUKLU GERÇEK VE TÜZEL KİŞİLERİN AVRUPA TOPLULUKLARI YARGISINDA TAM YARGI DAVASI AÇABİLMELERİ: YEDAŞ DAVASI ÖRNEĞİNDE HUKUKSAL BİR ANALİZ

Doç. Dr. Kamuran Reçber

Uludağ Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Özet

Türkiye ile Avrupa Topluluğu (AT) arasında Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte bir ortaklık mevzuatı oluşturulmuştur. Bu mevzuata istinaden Türkiye ile AT arasında meydana gelen uyuşmazlıklara ilişkin düzenlemeler gerek Ankara Anlaşması'nda gerek 1/95 Sayılı Gümrük Birliği Kararı'nda mevcuttur. Ancak, gerçek ve tüzel kişilerin ortaklık mevzuatından olumsuz etkilenmeleri halinde, bu mevzuat, gerçek ve tüzel kişilerin nereye, nasıl ve ne şekilde dava açmaları (müracaat etmeleri) gerektiğine yönelik doğrudan bir düzenleme içermemektedir. Böyle olmakla birlikte, Yedaş firması, Gümrük Birliği Kararı'nın yürürlüğe girmesinden sonra bu Karardan zarar gördüğü gerekçesiyle Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi önünde tazminat davası açmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yedaş Davası, topluluklar yargısı, Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi, tam yargı davası, Gümrük Birliği.

Pleading for Compensation of Natural and Moral Persons Who Have Republic of Turkey's Citizenship in The European Communities Jurisdiction According to Association Regime: A Judicial Analyze on the Example of Yedaş Case

Abstract

An association regime was established between Turkey and European Community (EC) with the coming into force of the Ankara Agreement. Based on this regime, whether in Ankara Agreement or Customs Union Decision No 1/95, there are regulations about the conflicts occurred between Turkey and EC. But in case of negative affection of natural and moral persons from the association regime, there is no direct regulation on where and how to litigate (apply). Nonetheless, after the coming into force of the Customs Union Decision, Yedaş Company litigated to European Community Court of First Instance by claiming that it was affected negatively from this Decision.

Keywords: Yedaş Case, judgment of the communities, European Community Court of First Instance, case for compensation, Customs Union.

Ortaklık Mevzuatı İtibarıyla Türkiye Cumhuriyeti Uyruklu Gerçek ve Tüzel Kişilerin Avrupa Toplulukları Yargısında Tam Yargı Davası Açabilmeleri: Yedaş Davası Örneğinde Hukuksal Bir Analiz

Giriş

Türkiye-Avrupa Birliği (AB) ilişkileri, bir yandan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile 1960'lı yıllarda oluşturulan ortaklık mevzuatı, diğer yandan da AB ile 1999 yılında kabul edilen üye adaylığı kapsamında sürmektedir. Ortaklık mevzuatının kaynaklık ettiği ortaklık ilişkileri, 01.12.1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ve 01.01.1973 tarihinde geçerlilik kazanan Katma Protokol düzenlemeleri çerçevesinde yürütülmektedir. Ortaklık mevzuatına istinaden tesis edilen Gümrük Birliği Kararı ise 31.12.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kırk yılı aşkın bir geçmişe sahip olan Türkiye-Avrupa Topluluğu (AT) ilişkileri, daha çok ortaklık mevzuatı kapsamında yoğunlaşmış olsa da, Türkiye Cumhuriyeti'nin AB'ne tam üyelik hedefi, bu ortaklık mevzuatından ayrı bir şekilde düşünülemez.

Türkiye ile AT arasında Ankara Anlaşması düzenlemeleriyle kurulan ilişkiler, yukarıda belirttiğimiz gibi Gümrük Birliği Kararı'nın tesis edilmesiyle önemli bir boyut kazanmıştır. Gümrük Birliği Kararı'nın yürürlüğe girmesinden sonra, bu kararın yarattığı sonuçlar (hukuki, ekonomik, siyasi vb.) bir çok açıdan tartışılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada, ortaklık mevzuatı ve özellikle ortaklık mevzuatının önemli bir parçasını oluşturan Gümrük Birliği Kararı itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti uyuşunda olan gerçek ve tüzel kişilerin Avrupa Toplulukları yargısında tam yargı davası (tazminat davası) açma durumları, aşağıda belirteceğimiz Yedaş davası (dava sonucunda alınan karar için bkz., http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=fr&numdoc=62003A0367) örneğinde hukuksal açıdan incelenmeye çalışılacaktır. Yedaş davasının şekil ve esas açısından iyi

anlaşılabilmesi için öncelikle, Avrupa Toplulukları hukukunda tam yargı davalarına ilişkin teorik bilgileri kısaca vermekte yarar vardır.

1. Avrupa Toplulukları Hukukunda Tam Yargı Davaları

Avrupa Toplulukları hukukunda tam yargı davaları (Toplulukların akit dışı sorumluluğu kapsamındaki davalar), dava açmaya ehil süjenin bireysel haklarının zarar görmesi sonucunda açılmaktadır (bu konuya ilişkin detaylı bilgi ve değerlendirmeler için bkz., Arat, 1989: 85-93; Debard, 1984: *Passim*; Genç, 1993: 173; Günüçür, 1996: 317-330; Isaac, 1994: 261 Vd.; Reçber, 2002: 135-151; Rideau, 1996: 688 vd.). Avrupa Toplulukları Adalet Divanı (ATAD)'nın veya Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi (ATİDM)'nin bu davalarda, araştırma, inceleme ve hüküm verme yetkisi iptal davalarına nazaran daha geniştir. Örneğin, bu davalarda, sadece dava konusu işlemin veya eylemin hukuki açıdan incelenmesi yapılmamakta, aynı zamanda maddi olgular da dahil olmak üzere, işleme veya eyleme ilişkin bütün öğeler, etkenler ve aşamalar incelenmekte; işbu işlemin dava açan süjenin haklarını olumsuz etkileyip etkilemediğine karar verilmekte ve sonuçta tazminata hükmedilebilmektedir.

Avrupa Toplulukları'nın supranasyonel/uluslarüstü karaktere sahip olduğu alanlarda kullandığı yetkiler veya tesis ettiği kimi tasarruflar, ulusal hukuklarda doğrudan uygulanma (bkz., Karakaş, 1993: 112-121) kabiliyetine sahiptir. Bu bağlamda, Avrupa Toplulukları kurumlarının veya ajanlarının (memur ve sözleşmelilerinin) kimi durumlarda gerçek ve tüzel kişilerin haklarını ihlal eden veya menfaatlerine zarar veren tasarruflar tesis etmeleri veya eylemler gerçekleştirmeleri mümkün olabilmektedir. Avrupa Toplulukları kurumlarının veya ajanlarının görevlerini icra ederlerken üçüncü kişilere verdikleri zararlardan dolayı Toplulukların sorumlu olmasına, Toplulukların akit dışı sorumluluğu denilmektedir. Toplulukların, sözleşmelerden doğan sorumluluğu ise söz konusu sözleşmeye uygulanan hukuka tâbidir (bkz., AT Kurucu Andlaşması'nın 288. md.'sinin birinci bendi). Toplulukların akit dışı sorumluluğunda davacılar, gerçek ve tüzel kişilerdir. Tüzel kişi olarak üye Devletleri, hatta, ATAD'nın ortaklık mevzuatını Topluluklar hukukunun bir parçası sayması nedeniyle¹, ortaklık mevzuatına taraf olan Devletleri de bu

¹ ATAD, 30.09.1987 tarihinde tesis etmiş olduğu C-12/86 sayılı önkararının 7 No'lu prg.'nda, AT Kurucu Andlaşması'nın 300 (eski 228) ve 310 (eski 238). md.'leri gereğince akdedilen Ankara Anlaşması ve Katma Protokol düzenlemelerinin yürürlüğe girdikleri tarihten itibaren Avrupa Toplulukları hukuk düzeninin ayrılmaz

kategoride kabul etmek gerekir. Davalı ise Topluluklar (AT ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu/AAET)'dir. Topluluklar kavramı ile kastedilen, zarara neden olan Toplulukların kurumudur (AB Bakanlar Konseyi, Avrupa Toplulukları Komisyonu, Avrupa Parlamentosu gibi) (bkz., C-63-69/72, Arrêt du 13.11.1973, Werhahn Hansamuehle e.a./Conseil, Rec. 1973: 1229. Ayrıca bkz., Tekinalp/Tekinalp vd., 2000: 257). Bu davalara ilişkin olarak ATİDM'nin yetki kullanma yetkisi, AB Bakanlar Konseyi'nin 24.10.1988 tarihli kararının 3. md.'sinde, Toplulukların Kurucu Andlaşmaları itibarıyla ayrı ayrı düzenlenmektedir. ATİDM'nin kuruluş aşamasında, AT'nun akit dışı sorumluluğuna dayandırılarak açılan tazminat davaları, ATİDM'nin yetki alanının dışında bırakılmış, ancak daha sonra AB Bakanlar Konseyi'nin 08.06.1993 tarihli kararıyla bu tür davalar da ATİDM'nin yargı yetkisine alınmıştır².

Avrupa Toplulukları hukukunda akit dışı sorumluluğa ilişkin iddiaların Toplulukların yargısında kabul edilebilmesi bir takım şartların oluşmasına tâbi tutulmuştur. Bu şartları genel ve soyut olarak şu şekilde verebiliriz: Toplulukların kurumlarının veya ajanlarının eylem veya işlemlerinin hukuka aykırı olması; bu eylem veya işlemin sonucunda bir zararın meydana gelmesi ve oluşan zarar ile hukuka aykırı olduğu iddia edilen eylem veya işlem arasında bir illiyet bağının bulunması. Toplulukların akit dışı sorumluluğuna karşı dava açmada tanınan süre beş yıldır (bkz., ATAD Statüsü ile ilgili Protokol'ün 46. md.'si). Sürenin başlangıcı, zarara neden olan eylemin meydana geldiği an veya tesis edilen işlemin hukuki sonuç doğurduğu zaman olarak kabul edilmektedir (sürenin başlangıcı konusunda bkz., ATAD'nın tesis ettiği 27.01.1982 tarihli kararı: C-256/80, Arrêt du 27.01.1982, Birra Wührer/Conseil et Commission, Rec.1982: 85).

2. Yedâş Davasının Açılması ve Davanın Kabul Edilmesi

ATİDM, Türkiye Cumhuriyeti uyruklu bir tüzel kişinin, ortaklık mevzuatının kaynaklık ettiği Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girişi nedeniyle maruz kaldığı zararları gerekçe göstererek açtığı davayı kabul etmiştir. 02.12.2003 tarihinde, İstanbul'un Ümraniye semtinde tarım ekipmanları ve

parçası olduğunu benimsemiştir (bkz., Reçber, 2004: 26; C-12/86, Arrêt du 30.09.1987, Demirel/Stadt Schwäbisch Gmünd, Rec. 1987: 3719).

² Bu konuda, ATİDM'nin karara bağladığı iki dava örneği için bkz. (T-419/93, Hanley/Conseil et Commission, T-281/93, Ordonnance du 15.07.1994, Walsh e.a./Conseil et Commission, Rec. 1994: II-657; T-537/93, Arrêt du 21.06.2000, Tromeur/Conseil et Commission, Rec. 2000: II-2457).

otomotiv sanayi için yedek parça olarak rulman (bilyalı yataklar), kayış/kolan ve karter üreten ve Türkiye Cumhuriyeti tâbiyetinde bir tüzel kişi (*personne morale*) olan Yedaş Tarım ve Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş. tarafından AB Bakanlar Konseyi ve Komisyon'a karşı dava açılmış ve ATİDM, bu davayı T-367/03 numara ve “*Yedaş Tarım ve Otomotiv Sanayi ve Ticaret/Conseil*” ismiyle kayıt altına almıştır³. Bu davada, Yedaş Tarım ve Otomotiv Sanayi ve Ticaret A.Ş. (bundan sonra Yedaş olarak yazılacaktır)'ni Lüksemburg'da ikamet eden Avukat R. Siner, AB Bakanlar Konseyi'ni MM. M. Bishop ve D. Canga Fano ve Avrupa Toplulukları Komisyonu'nu⁴ ise Mme. G. Boudet ve M. X. Lewis temsil etmişlerdir.

Yedaş tarafından açılan davaya ilişkin olarak davalı durumda olan AB Bakanlar Konseyi ve Avrupa Toplulukları Komisyonu 19.03.2004 ve 26.03.2004 tarihlerinde ayrı ayrı olarak işbu davanın ATİDM Yargılama Usul Tüzüğü'nün 114. md.'si gereğince (bkz., <http://curia.eu.int/fr/instit/txtdocfr/txtsenvigreur/txt7.pdf>: e.t. 04.01.2007) kabul edilmemesi gerektiğine dair iddialarını ATİDM Katipliği'ne sunmuşlardır. Buna karşılık olarak, davacı durumunda olan Yedaş'da karşı cevaplarını 17.05.2004 tarihinde ATİDM Katipliği'ne iletmiştir. ATİDM, 19.01.2005 tarihinde tesis ettiği ara kararında bu iddiaları esasa ilişkin değerlendirmek gayesiyle dava dosyasına eklemiş ve mahkeme masraflarını da kayıt altına almıştır. Davayı ele alan ATİDM Beşinci Dairesi, ATİDM Yargılama Usul Tüzüğü'nün 47. md.'sinin 1. prg.'ı gereğince, tarafların davaya ilişkin lahiyelerini ikinci kez vermelerine gerek olmadığına hükmetmiştir. ATİDM tarafından tayin edilen ve ilgili davaya bakması konusunda yetkilendirilen Yardımcı Raportör'ün hazırladığı raporu sunmasından sonra, ATİDM Beşinci Dairesi, davaya ilişkin sözlü aşamanın açılmasına karar vermiştir. Yedaş, 18.06.2005 tarihinde ATİDM Katipliğine posta yoluyla iletmiş bir dilekçe ile gerekli olduğu takdirde bir bilirkişinin/eksperin atanmasını talep etmiştir. 08.09.2005 tarihinde yapılan duruşmada taraflar, ATİDM tarafından kendilerine yöneltilmiş sözlü soruları cevaplandırmış ve savunmalarını vermişlerdir. Bu duruşma sırasında, bilirkişinin istemiyle ilgili olarak davalılar iddialarını yeniden ileri sürme şansına da sahip olmuşlardır.

3 ATİDM'nin davayı kabul ettiğine ilişkin AB Resmi Gazetesi'nde yayımlanan karar için bkz. (Journal Officiel de l'Union Européenne, C 59, 06.03.2004: 22).

4 Burada belirtmek gerekir ki, kimi çalışmalarda Avrupa Toplulukları Komisyonu, AB Komisyonu olarak da adlandırılmaktadır. Ancak, Avrupa Toplulukları'nın ana organı olarak Topluluklar mevzuatına uygun bir şekilde işlevsellik üstlenen bu kurumun resmi mahiyetteki ismi Avrupa Toplulukları Komisyonu'dur.

Yedaş'ın açmış olduğu bu dava, Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğundaki diğer gerçek ve tüzel kişileri de cesaretlendirebileceği gibi, onların açacağı davalara da emsal oluşturabilir. Bu nedenle, dava Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğundaki tüzel kişileri, özellikle ortaklık mevzuatından menfi yönde etkilenenleri doğrudan ilgilendirmektedir. Dava, ATİDM'nin üç yargıçtan oluşan Beşinci Dairesi tarafından 30.03.2006 tarihinde alınan bir kararla sonuçlandırılmıştır. Ancak, aşağıda açıklayacağımız nedenlerle Yedaş bu davayı kaybetmiştir. Bununla birlikte, ATİDM kararlarının hukuki sorunlarla ilgili olmak kaydıyla, gerek ATAD Statüsü ile ilgili Protokol'de, gerek ATAD Yargılama Usul Tüzüğü'nde benimsenen şekil ve şartlarda, ATAD nezdinde temyiz edilmeleri mümkündür. Yedaş, avukatı aracılığıyla bu hakkını kullanarak ATİDM tarafından tesis edilen bu kararı ATAD nezdinde temyize götürmüş ve ATAD, bu temyiz talebini C-225/06 numarası vererek kabul etmiştir (temyiz prosedürüne ilişkin geniş bilgi için bkz., REÇBER, 2002: 183-213)⁵.

3. Yedaş Davasında İleri Sürülen Argümanlar

Yedaş davasında gerek davacının ileri sürdüğü iddialar gerek davalıların bu iddialara karşı yaptıkları savunmalar ve davanın şekil ve esasına ilişkin

5 Temyiz istemi 06.06.2006 tarihinde yapılmıştır. Yedaş temyiz isteminde, ATAD'ndan ATİDM Beşinci Dairesi'nin tesis ettiği kararı bir bütün olarak iptal etmesini, davanın ATİDM tarafından yeniden incelenmesi gayesiyle dava dosyasını ATİDM'ne geri göndermesini (oysa ki temyiz prosedürüne göre ATAD temyizde ATİDM'ni haksız bulursa davaya kendisi de bakabilir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., Reçber, 2002: 207-208), yargılamada sözlü aşamanın açılmasını ve yaptığı harcamaların kendisine geri verilmesini istemiştir (bkz., ATAD nezdinde açılan C-255/06 sayılı ve Yedaş Tarım ve Otomotiv Sanayi ve Ticaret/Conseil et Commission isimli dava: <http://www.curia.europa.eu/fr/content/juris/index.htm>; e.t. 04.01.2007). Yedaş, temyiz dilekçesinde, ATİDM'nin davaya ilişkin ortaklık mevzuatının ilgili düzenlemelerini yanlış yorumladığını, Ankara Anlaşması'nın ilgili düzenlemelerinin doğrudan uygulanma kabiliyetine sahip olduğunu (Ortaklık Konseyi'nin kararları için bu söylenebilir. Ancak, Ankara Anlaşması'nın ilgili düzenlemelerinin genel mahiyette doğrudan uygulanma kabiliyetine sahip oldukları iddia edilemez) ve bu nedenle muhataplar açısından haklar doğurduğunu ve yükümlülükler getirdiğini belirtmiştir. Ayrıca, Yedaş, Türkiye'ye ortaklık mevzuatı açısından yapılması gereken ekonomik yardımlara ilişkin iddiasının ATİDM tarafından yeterince değerlendirmeye alınmadığını vurgulamıştır. Diğer yandan, Yedaş temyiz dilekçesinde, ATİDM'nin, meydana gelen zarar ile zarara neden olan eylem ve işlem arasında bir nedensellik bağının olmadığına yönelik hükmünün de yanlış olduğunu iddia etmiştir.

olarak ATİDM tarafından yapılan değerlendirmeyi ayrı ayrı olarak belirtmek ve buna göre gerekli irdelemeyi yapmak uygun olacaktır.

3.1. Davacının Argümanları

Yedaş, dava dilekçesinde 1/95 Sayılı Gümrük Birliği Kararı'nın yürürlüğe konulmasından sonra uğramış olduğu zararları kanıtlayan argümanlar ileri sürerek AB Bakanlar Konseyi ile Komisyon'un tazminat ödemeye ve mahkeme masraflarını karşılamaya mahkum edilmesini istemiştir. Davalı durumunda olan AB Bakanlar Konseyi ve Komisyon ise davanın reddedilmesini ve mahkeme masraflarının Yedaş'a yükletilmesini talep etmişlerdir. Yedaş, öncelikle AT'nun Gümrük Birliği kapsamında Yunanistan'a yapmış olduğu ekonomik desteğin veya yardımın Türkiye'ye yapılmamış olmasından dolayı sorumlu olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, AT'nun Gümrük Birliği çerçevesinde üçüncü Devletlerle akdetmiş olduğu uluslararası mahiyetteki anlaşmaların yaratmış olduğu menfi etkileri de ispatlamaya çalışmıştır. Diğer yandan, Yedaş, Komisyon'un kurumsal anlamda gerekli önlemleri almaktan kaçınmış olduğunu ve bu doğrultuda özellikle Gümrük Birliği'ne doğrudan bağlı alanlarda mübadele ile ilgili ortak politikaların tartışılmasında Türkiye'nin dışlandığını savunmuştur. Yedaş'a göre, bu doğrultuda, AT bünyesinde AT Kurucu Anlaşması'nın 133. md.'si gereğince kurulan Özel Komite (*comité spécial*)'nin toplantılarına ve çalışmalarına Türk yetkilileri iştirak edememişlerdir. Yedaş, Gümrük Birliği çerçevesinde Komisyon'un, sağlıklı bir rekabetin gelişmesine engelleyici uygulamalara karşı önlem almadığını ve Türkiye'ye telkinlerde bulunmayı ihmal ettiğini iddia etmiştir⁶.

Ayrıca, Yedaş, duruşma esnasında, zarar yaratan olgunun kaynağının 1/95 Sayılı Gümrük Birliği Kararı ve bu anlamda AB Bakanlar Konseyi ve Komisyon'un ihmalkarlığı olduğunu belirtmiştir. ATİDM, bu hususu sözlü duruşmada dikkate almıştır. Yedaş, AB Bakanlar Konseyi'nin ve Komisyon'un dolayısıyla AT'nun hatalı davranışını Ankara Anlaşması'nın 2. md.'sinin 1. prg.'i⁷, 3. md.'sinin 1. prg.'inin ilk bendi⁸ ve 6. md.'si⁹ düzenlemelerine

6 Bkz., ATİDM'nin tesis etmiş olduğu 30.03.2006 tarih ve T-367/03 sayılı kararının 20 No'lu prg.'i (<http://www.curia.europa.eu/fr/content/juris/index.htm>, e.t. 04.01.2007).

7 Ankara Anlaşması'nın 2. md.'sinin 1. prg.'i: "1. Anlaşma'nın amacı, Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının çalıştırılma seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak, Taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir".

dayandırmaktadır. Diğer yandan, Yedaş, Ankara Anlaşması'na ekli olarak benimsenen Mali Protokol'ün ve daha sonra ortaklık mevzuatına istinaden benimsenen Ek Protokollerin ilgili düzenlemelerinin de bu kapsamda değerlendirmeye alınması gerektiğini belirtmiştir. Yedaş, bu tasarrufların tümünün AT Kurucu Andlaşması'nın 310. md.'si gereğince Topluluklar hukukunun bir parçası olarak benimsenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Yedaş, aynı zamanda AT'nun Türkiye'ye 2,5 milyar Euro tutarındaki mali yardımı yapmaması nedeniyle bir yükümlülük ihlalinde bulunduğunu ve bu yükümlülüğün 1/95 Sayılı Gümrük Birliği Kararı'nın kabul edildiği Türkiye-AT Ortaklık Konseyi toplantısı esnasında benimsendiğini ve bununda tek taraflı bir deklarasyonla Gümrük Birliği Kararı'na eklendiğini iddia etmiştir. Yedaş, sübvansiyon sağlamadaki zorlukların yanı sıra Avrupa-Akdeniz işbirliği kapsamında söz verilip yerine getirilmeyen yardımların varlığını da ayrıca ileri sürmüştür. Yedaş, AT'nun gerçekleştirmiş olduğu hatalar ile kendisinin maruz kaldığı zarar arasındaki illiyet bağından (nedensellik bağı-*lien de causalité*) hareket ederek, öncelikle Gümrük Birliği'nin Türk ekonomisinin bütünü üzerinde negatif bir etki oluşturduğunu belirtmiştir¹⁰.

Yedaş, 1990 yılında Türkiye'de rulman üretimine yatırım yapmaya karar verdiğinde, bu alandaki iç üretimin özel yardım ve primlerle teşvik edildiğini ve ayrıca özel bir gümrük tarifesiyle korumaya alındığını iddia etmiştir. Bu dönemde de Yedaş'a göre Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne katılımı on yıldan önce beklenmiyordu. Yedaş'ın üretim birimleri 1993 yılında işlemeye başlamışlardır. Oysa, Gümrük Birliği Kararı'nın 01.01.1996 tarihinden itibaren yürürlüğe girmesiyle birlikte karterin ve otomotiv sektörü için yedek parça olarak üretilen rulmanın ithalatı ile ilgili diğer masraflar dahil, tüm gümrük hakları ve vergiler kalkmıştır. Bu durumda, AB üyesi Devletlerden gelen yüksek kalitedeki ürünler ve Uzak-Doğu Devletlerinden gelen düşük kaliteli ve ucuz mallar Türk pazarına girmişlerdir. Bu nedenle Yedaş'ın rulman üretim bölümü 1996 yılından 2003 yılına kadar zarara uğramıştır. Zira, Yedaş, Gümrük Birliği Kararı'nın yürürlüğe girmesinden sonra ve gümrük vergilerinin

8 Ankara Anlaşması'nın 3. md.'sinin 1. prg.'ının ilk bendi: "*1. Hazırlık döneminde Türkiye, geçiş dönemi ve son dönem boyunca kendisine düşecek yükümlülükleri üstlenebilmek için, Topluluğun yardımı ile ekonomisini güçlendirir*".

9 Ankara Anlaşması'nın 6. md.'si: "*Ortaklık rejiminin uygulanmasını ve gittikçe gelişmesini sağlamak için Akit Taraflar, Anlaşma ile verilen görevlerin sınırları içinde eylemde bulunan bir Ortaklık Konseyi'nde toplanırlar*".

10 Bkz., ATİDM'nin tesis etmiş olduğu 30.03.2006 tarih ve T-367/03 sayılı kararın 21-23 No'lu prg.'ları (<http://www.curia.europa.eu/fr/content/juris/index.htm>, e.t. 04.01.2007).

ortaklık mevzuatına uygun olarak kaldırılması nedeniyle kendi ticari kısmının ithalat aktiviteleri veya ithal edilen mallarının satışları Gümrük Birliği'nin yaratmış olduğu yaygın veya yoğun rekabet etkisiyle menfi yönde etkilenmiştir.

Yedaş, dava dilekçesinde, mali ve bilanço raporuna dayalı olarak, 1.200.000 Euro'luk bir zarara uğradığını ve davalı durumunda olan AB Bakanlar Konseyi ve Komisyon'un davanın kabul edilmemesine ilişkin verdikleri savunmaya cevap olarak, davalıların kendisine toplam olarak 4.578.518 Euro ödemeleri gerektiğini iddia etmiştir.

3.2. Davalıların Argümanları

AB Bakanlar Konseyi ve Komisyon, ilk etapta üç nedenle ATİDM tarafından davanın reddedilmesini talep etmişlerdir. Öncelikle, davalılara göre, 1/95 Sayılı Gümrük Birliği Kararı ne AB Bakanlar Konseyi'nin ne de Komisyon'un bir tasarrufudur. Bu nedenle, meydana gelen zararın tazmini için Gümrük Birliği Kararı tam yargı davası konusu yapılamaz. İkinci olarak, davalılar, ATAD Statüsü ile ilgili Protokol'ün 46. md.'si gereğince Yedaş'ın isteminin zaman aşımına uğradığını iddia etmişlerdir. Üçüncü olarak davalılar, Yedaş'ın dava dilekçesinin belirsiz olduğunu ve ATİDM Yargılama Usul Tüzüğü'nün 44. md.'sinin 1. prg.'nda benimsenen şartları taşımadığını belirtmişlerdir.

Diğer yandan, davalı taraflar, esasa ilişkin olarak da, AT'nun davacının iddia ettiği şekilde zarara neden olduğuna itiraz etmişlerdir. AB Bakanlar Konseyi, Türkiye'ye ayrılan mali yardımın yetersizliği ile ilgili olarak Yedaş tarafından ileri sürülen iddiaları özellikle reddetmiştir. Komisyon'a göre ise, üçüncü Devletlerden gelen ithal malları etkileyen gümrük vergilerinin kaldırılması veya düşürülmesine Türkiye'nin ortak edilmemesi, Yedaş tarafından belirtilen hiçbir düzenlemeye ihlal oluşturmamıştır. Davalılara göre, her ne olursa olsun, hiçbir ekonomi yöneticisi, gümrükle ilgili ve gümrükle ilgili olmayan diğer koruma önlemlerinin kaldırılması esnasında, daha önceden bu koruma önlemlerinden yararlanan pazardaki bir kesimin mülkiyet hakkını üstlenemez. Davalılar itibarıyla gerçekten de pazarın bir kısmında meydana gelen bu husus, sadece şartların değişmesi ile tesadüfen ortaya çıkan ani bir ekonomik durum oluşturmaktadır. Davalılar, davacının dilekçesinde ileri sürülen zarar ve illegal eylem arasında nedensellik bağına kanıtlayan hiçbir ögenin bulunmadığını iddia etmişlerdir.

4. ATİDM'nin Dava Konusunu Değerlendirmesi

ATİDM, yapılan sözlü duruşmada Yedaş'ın iddialarından çıkan sonuç itibarıyla, AB Bakanlar Konseyi veya Komisyon'un bir işlemi veya 1/95 Sayılı Gümrük Birliği Kararı nedeniyle ileri sürülen argümanların dikkate alınmasına ihtiyaç olmadığını belirtmektedir¹¹. Bu nedenle, davalıların 1/95 Sayılı Gümrük Birliği Kararı'nın niteliği açısından ileri sürdükleri argümanlar itibarıyla davanın kabul edilmemesi istemini incelemek de gereksizdir. Burada, ATİDM'ne düşen, davalıların iddia ettikleri davanın kabul edilemezlik argümanlarıyla ilgili karar vermek yerine, davanın esastan reddedilmesini kanıtlayan iyi bir yargılamanın yapılıp yapılmadığının değerlendirmeye alınmasıdır¹². Bu açıdan, ATİDM, sadece davaya ilişkin ileri sürülen kabul edilemezlik istemiyle ilgili karar vermenin haklılık oluşturmayacağı ve mevcut olayın koşullarında, davanın zamanaşımına uğradığına dayandırılan usulsüzlük itirazına ilişkin karar vermeye ihtiyacı olmadığını görüşünü benimsemiştir.

ATİDM, ATAD Statüsü ile ilgili Protokol'ün 21. md.'si (bu düzenleme aynı Statü'nün 53. md.'sinin birinci bendi gereğince ATİDM'ne de uygulanabilir) ve ATİDM Yargılama Usul Tüzüğü'nün 44. md.'sinin 1. prg.'ının c bendi gereğince, her dava dilekçesinin uyuşmazlık konusunu ve ileri sürülen iddiaların bir özetini içermesi gerektiğini belirtmiştir. Gerektiğinde ek bilgilere ihtiyaç duyulmaksızın, ATİDM'nin davaya ilişkin kararını verebilmesi ve davalıların savunmalarını yapabilmeleri için bu dilekçenin yeterince açık ve belirgin olması gerekmektedir. Kuralara uygun bir yargılama ve hukuk güvenliği sağlama gayesiyle, bir davanın kabul edilebilmesi için, davanın dayandığı hukuki ve maddi olguların hiç olmazsa uyumlu ve anlaşılır bir

11 ATİDM'ne göre, dava konusu olan bir hususa ilişkin ihlalin etkin olarak yapıldığının ATAD'nın somut ve süreklilik sağlayan içtihadından çıkarılması gerekmektedir. Bu konuda ATAD tarafından tesis edilen kararlar için bkz. (C-46/93, C-48/93, Arrêt du 05.03.1996, Brasserie du pêcheur/Bundesrepublik Deutschland et The Queen/Secretary of State for Transport, ex parte Factortame e.a., Rec. 1996: I-1029, 51 No'lu prg.; C-352/98, Arrêt du 04.07.2000, Bergaderm et Goupil/Commission, Rec. 2000: I-5291, 42 No'lu prg.; C-312/00, Arrêt du 10.12.2002, Commission/Camar et Tico, Rec. 2002: I-11355, 53 No'lu prg.; C-472/00, Arrêt du 10.07.2003, Commission/Fresh Marine, Rec. 2003: I-7541, 25 No'lu prg.). Ayrıca, bu konuda bkz. ATİDM'nin 16.03.2005 tarihinde tesis ettiği kararın 84 No'lu prg.'ı (T-283/02, Arrêt du 16.03.2005, EnBW Kernkraft/Commission, Rec. 2005:II-913).

12 Bu konuda bkz. ATAD'nın 26.02.2002 tarihinde tesis etmiş olduğu kararın 52 No'lu prg.'ı (C-23/00, Arrêt du 26.02.2002, Conseil/Boehringer, Rec. 2002: I-1873).

biçimde özet olarak dava dilekçesinden çıkarılabilmesi gerekir¹³. Bu amaçla veya bu hususların sağlanabilmesi için, Topluluk kurumu tarafından neden olduğu iddia edilen zararın giderilmesinin talep edildiği dava dilekçesinin, davacının Topluluk kurumuna atfettiği eylemi veya işlemi ortaya koyan öğeleri ve nedenleri içermesi, ayrıca zararın kapsam ve niteliğini, uğranıldığı iddia edilen zarar ile eylem veya işlem arasında illiyet bağı bulunduğunu kanıtlaması zorunludur¹⁴. ATİDM'ne göre, Yedaş'ın yazılı savunmasında ileri sürdüğü bir çok argüman ve bu argümanların sunulmuş biçimi dava dilekçesinin bütünüyle reddedilmesine engel oluşturmaktadır.

4.1. Akit Dışı Sorumluluğa İlişkin İddiaların Kabul Edilebilmesinin Tâbi Olduğu Şartlar

ATİDM, ATAD ve kendisi tarafından oluşturulan somut içtihadattan¹⁵ çıkarılabileceği gibi, AT Kurucu Andlaşması'nın 288. md.'sinin ikinci bendi anlamındaki akit dışı sorumluluğun, belirtilen zarar ve iddia edilen eylem veya işlem arasındaki nedensellik bağının varlığına, gerçek bir zarara ve Toplulukların kurumlarına atfedilen haksız eyleme veya işleme bağı bulunduğunu belirtmektedir.

Bu konuda, yukarıda belirttiğimiz gibi, Yedaş, AT tarafından Türkiye'ye yapılması gereken mali yardımın yetersizliğinin ve bu hususa ilişkin kayıtsız kalınışın, Ankara Anlaşması'nın 2. md.'sinin 1. prg.'na, 3. md.'sinin 1. prg.'ının ilk bendine ve 6. md.'sine, Ankara Anlaşması'na ekli Mali Protokol, Katma Protokol'ün ilgili düzenlemelerine aykırı olduğunu iddia etmiş ve AT'nun 1/95 Sayılı Gümrük Birliği Kararı gereğince Türkiye'ye 2,5 milyar Euro ödemesi gerektiğini ve ayrıca Avrupa-Akdeniz işbirliği çerçevesinde taahütte bulunduğu yükümlülükleri (verdiği diğer sözleri) yerine getirmedeğini belirtmiştir.

13 Bu konuda bkz. ATİDM'nin tesis ettiği 06.05.1997 tarihli kararının 20 No'lu prg.'ı (T-195/95, Arrêt du 06.05.1997, Guérin automobiles/Commission, Rec.1997: II-679).

14 Bu konuda bkz. ATİDM'nin tesis ettiği 03.02.2005 tarihli kararının 65 No'lu prg.'ı (T-19/01, Arrêt du 03.02.2005, Chiquita Brands e.a./Commission, Rec. 2005: II-315).

15 Bu konuda bkz.: ATAD'nın tesis ettiği 29.09.1982 tarihli kararının 16 No'lu prg.'ı (C-26/81, Arrêt du 29.09.1982, Oleifici Mediterranei/CEE, Rec. 1982: 3057) ve ATİDM'nin tesis ettiği 11.07.1996 tarihli kararının 44 No'lu prg.'ı (T-175/94, Arrêt du 11.07.1996, International Procurement Services/Commission, Rec. 1996: II-729) ve 16.03.2005 tarihli kararının 84 No'lu prg.'ı (T-283/02, Arrêt du 16.03.2005, EnBW Kernkraft/Commission, Rec. 2005: II-913).

4.2. Davahların Eylem veya İşlemlerinin Topluluklar Hukukuna Aykırılığı

ATDİM, Ankara Anlaşması'nın ve Ankara Anlaşması'na istinaden yapılan Protokollerin, AT'nun ve üye Devletlerinin üçüncü bir Devlet ile akdedilmiş uluslararası andlaşmalar olduğunu belirtmiştir. AT Kurucu Andlaşması'nın 300. md.'sinin 7. prg.'ı gereğince bu tür andlaşmalar veya uluslararası hukuk işlemleri üye Devletleri ve Topluluklar kurumlarını bağlamaktadır. Ayrıca yukarıda belirttiğimiz gibi bu andlaşmalar veya Türkiye itibarıyla tesis edilen ortaklık mevzuatı yürürlüğe giriş tarihinden itibaren Topluluklar hukukunun bir parçasını oluşturmaktadır¹⁶. Bununla birlikte, ATİDM'ne göre, yukarıda belirttiğimiz düzenlemelerin uluslararası kaynağı veya niteliği göz önünde bulundurulmadan bahsi geçen andlaşmaların Topluluklar hukuk düzenindeki etkileri değerlendirilemez¹⁷. Zira, ATİDM, Yedaş tarafından Toplulukların kurumlarına atfen haksız bir eylem veya işlemin yukarıda belirtilen ortaklık mevzuatı düzenlemelerine istinaden ileri sürülebilmesi için işbu düzenlemelerin doğrudan doğruya uygulanma kabiliyetine sahip olup olmadıklarının incelenmesi gerektiğini belirtmiştir¹⁸. Bu konu, ATAD tarafından benimsenen Meryem Demirel davasında¹⁹, AT tarafından üçüncü Devletlerle akdedilen anlaşmanın bir düzenlemesinin doğrudan uygulanma kabiliyetine sahip olabilmesi için, işbu düzenlemenin daha sonra hiçbir aracı tasarrufa gereksinim olmaksızın geçerlilik kazanması gerektiği şeklinde yorumlanmıştır. Diğer bir ifadeyle, AT'nun üçüncü Devletlerle yaptığı anlaşmanın niteliği, konusu ve diğer düzenlemeleri göz önüne alındığında, bu anlaşmanın bir düzenlemesinin doğrudan uygulanma kabiliyetine sahip olabilmesi için işbu anlaşmanın uygulanması ve doğuracağı etkiler itibarıyla söz konusu düzenlemenin daha sonraki hiçbir işlemin müdahalesine bağlı olmaksızın açık ve kesin bir yükümlülük(ler) taşıması veya hak(lar) doğurması gerekir.

16 Bu konuda ATAD tarafından tesis edilen kararlar için bkz. (C-181/73, Arrêt du 30.04.1974, Haegemann/État belge, Rec. 1974: 449, 5 No'lu prg.; C-12/86, Arrêt du 30.09.1987, Demirel/Stadt Schwäbisch Gmünd, Rec. 1987: 3719, 7 No'lu prg.).

17 Bu konuda ATAD tarafından 26.10.1982 tarihinde tesis edilen kararın 17 No'lu prg.'ı için bkz. (C-104/81, Arrêt du 26.10.1982, Hauptzollamt Mainz Kupferberg & Cie., Rec. 1982: 3641).

18 Bkz., ATİDM'nin tesis etmiş olduğu 30.03.2006 tarih ve T-367/03 sayılı kararının 38 No'lu prg.'ı (<http://www.curia.europa.eu/fr/content/juris/index.htm>, e.t. 04.01.2007).

19 Bu konuda bkz. (C-12/86, Arrêt du 30.09.1987, Demirel/Stadt Schwäbisch Gmünd, Rec. 1987: 3719, 14 No'lu prg.).

Konuya ilişkin olarak ATİDM, ATAD tarafından tesis edilen Meryem Demirel davası kararının 16 No'lu prg.'nda yer alan düzenlemeleri örnek olarak sunmuştur: *“Yapı ve içerik itibarıyla, Anlaşma, genel olarak ortaklığın amaçlarını açıklayan ve bu amaçlara ulaşmak için ayrıntılı kuralları bizzat oluşturmaksızın, yönlendirici hatları belirleyen bir niteliktedir. Anlaşma'ya ek olarak benimsenen ve daha sonra Katma Protokol'ün yerlerine ikame olunduğu Protokoller sadece bazı spesifik sorunlarla ilgili olarak ayrıntılı kurallar getirmişlerdir”*. Ankara Anlaşması'nın yapısı ve niteliği göz önüne alındığında, ATİDM'ne göre, kendisinin Topluluklara ait kurumların işlemlerinin yasallığını kontrol ettiği normları, Ankara Anlaşması prensip olarak içermemektedir. Bu anlamda, ATİDM, Ankara Anlaşması'nın 2. md.'sinin 1. prg.'ının genel hatlarıyla AT ile Türkiye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmeyi gaye edindiğini belirtmektedir. Bu düzenleme, aynı zamanda genel olarak, Türk ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının istihdam düzeyinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurulmasını da hükme bağlamaktadır. ATİDM'ne göre bu düzenleme, programsal niteliktedir ve yeterince açık ve şarta bağlı değildir. Ayrıca, bu düzenlemenin uygulanması ve sonuç doğurabilmesi, daha sonradan tamamlayıcı mahiyette işlemlerin kabulüne bağlı bulunmakta ve bu haliyle de davacının durumunu doğrudan etkileyebilecek nitelikte olmamaktadır. Bu nedenle, bu düzenleme bireylerin haklarını etkileyebilecek bir özelliğe sahip değildir.

ATİDM'ne göre bu husus, Ankara Anlaşması'nın 3. md.'si düzenlemeleri için de geçerlidir. Zira, bu maddenin 1. prg.'ının ilk bendi Türkiye ile AT arasındaki ortaklığın hazırlık aşamasının genel hatlarını düzenlemekte, ikinci bendi ise hazırlık aşamasının uygulanmasının kurallarının tanımlanması için Ek Protokollere gönderme yapmaktadır. Ayrıca, ATİDM'ne göre, hazırlık aşaması, Ankara Anlaşması'nda öngörülen aşamalardan sadece ilkidir ve bu aşama Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle sona ermiştir. ATİDM, bu hususlardan çıkan sonucun Ortaklık Konseyi'ni kurmayı öngören ve kurumsal nitelikte bir düzenleme olan Ankara Anlaşması'nın 6. md.'si için de geçerli olduğunu belirtmiştir. Diğer yandan, ATİDM, Ankara Anlaşması'na ekli Mali Protokol'ün hangi düzenlemelerinin dikkate alınmadığına dair Yedaş tarafından ileri sürülen argümanların açık olmadığını, oysa, ATİDM Yargılama Usul Tüzüğü'nün 44. md.'sinin 1. prg.'ının c bendi gereğince hukuk dışı olduğu iddia edilen bir eylem veya işlemin kabul edilebilmesi için işbu eylem veya işlemin illegal olduğunun kanıtlanmasının zorunlu olduğunu vurgulamıştır. ATİDM, bu zorunluluğun, Topluluklar hukukunda normların doğrudan uygulanabilirlik şartıyla güçlendirilmesi gerektiğini, ancak bu şartın da genel olarak değerlendirmeye alınamayacağını belirtmiştir. Zira, ATİDM'ne göre,

hukuka aykırı olduğu iddia edilen eylem veya işlemin içeriği, niteliği ve yapısının herbir durumda ayrıca dikkate alınarak incelenmesi gerekmektedir²⁰. ATİDM, Mali Protokol'ün hangi düzenlemesinin ihlal edildiğinin Yedaş tarafından açıkça ortaya konulmaması nedeniyle, bu konuda ileri sürülen iddianın kabul edilmesinin de mümkün olmadığını vurgulamıştır. Bu konuda, Yedaş diğer Protokollerin de aynı yönde (23.11.1970 tarihinde imzalanan Katma Protokol ile 12.05.1977 tarihli Protokol) değerlendirmeye alınması gerektiğini belirtmiş, ancak ATİDM, Mali Protokol için yaptığı açıklamaların bu Protokoller için de aynen geçerli olduğunu benimsemiştir. ATİDM, bu davada (özellikle davanın sözlü aşamasında) Yedaş'ın, bahsi geçen Protokoller kapsamında önerilen hiçbir yatırım projesinin reddedilmediğini kabul ettiğini vurgulamıştır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi Yedaş, 1/95 Sayılı Gümrük Birliği Kararı'nın kabulü esnasında AT'nun tek taraflı ve işbu Karara ekli olarak bir Deklarasyon yayımladığını ve bu Deklarasyon ile 2,5 milyar Euro tutarında bir paranın Türkiye'ye verilmesi gerektiğini iddia etmiştir. ATİDM, bu tür bir Deklarasyon'un AT'nun şimdiye kadar benimsediği bir yöntemi olmadığını veya olamayacağını ve bu iddianın da ATİDM Yargılama Usul Tüzüğü'nün 44. md.'sinin 1. prg.'ının c bendi gereğince kabul edilebilmesi için yeterince argüman içermediğini belirtmiştir. Ayrıca, ATİDM, Yedaş'ın bu tür bir Deklarasyon'un hukuken bağlayıcı olup olmadığını veya hukuki bir sonuç doğurup doğurmadığını açıkça kanıtlayamadığını, böyle bir olasılık olsa dahi, yapılacak yardımın Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne gideceğini ve gerçek ve tüzel kişilerin bu yardımdan doğrudan doğruya yararlanamayacağını hükme bağlamıştır.

Diğer yandan, ATİDM, Yedaş tarafından ileri sürülen idari işbirliği fonu, makroekonomik ve özel eylem programı kapsamındaki yardımlarla ilgili olarak AT'nun Türkiye'ye verdiği sözleri tutmadığına dair iddiaları açıklıktan yoksun bulmuş ve AT kurumlarının bir eylem veya işlemlerle ilişkilendirilememeleri nedeniyle bu iddiaların değerlendirmeye alınmasının mümkün olmadığını vurgulamıştır. Bu çerçevede, ATİDM'ne göre, bahsi geçen bu hususlardan gerçek veya tüzel kişilerin nasıl yararlanacakları Yedaş tarafından açıklığa kavuşturulamamıştır. Buna ek olarak, ATİDM, Yedaş'ın ileri sürdüğü Avrupa-Akdeniz işbirliği çerçevesinde meydana gelen zorlukların veya problemlerin de davalıların eylem ve işlemlerine bağlanamayacağına hükmetmiştir.

20 Bu konuda ATAD tarafından 04.12.1974 tarihinde tesis edilen kararın 12 No'lu prg.'ı için bkz. (C-41/74, Arrêt du 04.12.1974, Van Duyn/Home Office, Rec. 1974: 1337).

Ayrıca, Yedaş, 1970 yılında imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren Katma Protokol'ün giriş/önsöz kısmında yer alan Türkiye ile AT arasında “*dengeli ve karşılıklı yükümlülükler*” teriminin AT'na bir görev yüklediği iddiasında bulunmuştur. Ancak, ATİDM, bu iddianın geçerli olamayacağını, zira bu terimin Katma Protokol'ün sadece giriş kısmında yer aldığını ve bunun salt kendine özgü hukuki bir etkisinin veya kapsamının olamayacağını ve bu hususa ilişkin asıl düzenlemenin Katma Protokol'ün 2. md.'sinin 1. prg.'ında düzenlendiğini belirtmiştir. ATİDM, Katma Protokol'ün 2. md.'sinin 1. prg.'ında yer alan düzenlemelerin programsal nitelikte olduğunu ve aracı tasarruflar kullanılmadan bunların doğrudan uygulanma kabiliyetine sahip olamayacaklarını da vurgulamıştır. Uluslararası andlaşmaların, diğer bir ifadeyle uluslararası hukuk sùjeleri arasında akdedilen uluslararası hukuk işlemlerinin giriş/önsöz kısmının andlaşmaya dahil olup olmadığı ve bu anlamda bağlayıcı sayılıp sayılmayacağı hususu öğretide tartışmalıdır. Fakat, bu konuda öğretide çoğunluğu oluşturan görüş, önsözün Andlaşma metninin bir parçası olduğu ve aynı değeri taşıdığı yönündedir (bkz., ÇELİK, 1984: 68). Böyle olmakla birlikte, burada asıl sorun Katma Protokol'ün ilgili düzenlemelerinin doğrudan uygulanma kabiliyetine sahip olup olmadığıdır. ATİDM'nin vurguladığı gibi Katma Protokol'ün ilgili düzenlemeleri doğrudan uygulanma kabiliyetine sahip değildir. Türkiye ile AT arasında ortaklık mevzuatına istinaden tesis edilen Ortaklık Konseyi'nin bu konuda aldığı veya alacağı kararların doğrudan uygulanma kabiliyetine sahip olduklarını belirtmek gerekir²¹. Diğer bir ifadeyle, Katma Protokol düzenlemelerinin uygulamaya konulabilmesinde kuraldışıliklar saklı kalmak kaydıyla, Ortaklık Konseyi kararları gerekli olmaktadır.

Diğer yandan, yukarıda kısmen belirttiğimiz gibi, Yedaş, bir üye Devletin (Yunanistan) engellemeleri neticesinde, AT'nun Türkiye'ye ortaklık mevzuatı kapsamında gerekli ekonomik yardımı yapmadığını iddia etmiştir. Ancak, ATİDM, böyle bir iddianın AT'na atfen ileri sürülemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca Yedaş, AT'nun, bir üye Devletin/Yunanistan'ın Türkiye'ye yönelik olumsuz tavrı nedeniyle gerekli girişimlerde bulunmadığını da iddia etmiştir. ATİDM'ne göre, AT, bir üye Devletin Topluluklar hukukundan kaynaklanan bir yükümlülüğünü yerine getirmemesi halinde, AT Kurucu Andlaşması'nın 226-228. md.'leri kapsamında gerekli prosedürün işletilerek ihlal davasının açılabilmesini, ancak bu iddia doğrultusunda böyle bir davanın Komisyon tarafından veya AT Kurucu Andlaşması'nın 227. md.'sindeki

21 Bu konuda ATAD tarafından tesis edilen çeşitli kararlar da mevcuttur (bkz., Reçber, 2004: 26-29).

koşulların gerçekleşmesi kaydıyla bir üye Devlet tarafından açılmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, ATİDM, Komisyon'un bu doğrultuda bir ihlal davası açmamasını haksız bir eylem veya işlem olarak değerlendirilemeyeceği için, bu eylem veya işlemin yokluğu nedeniyle, AT'nun akit dışı sorumluluğunun da ileri sürülemeyeceğine hükmetmiştir²².

Yedaş, AT'nun üçüncü Devletlerle akdetmiş olduğu anlaşmalar nedeniyle zarara uğradığını da iddia etmiştir. Bu iddiaya karşılık olarak ATİDM, Yedaş'ın dava esnasında bir yandan AT'nun resmi işlemlerine muhalefette bulunmadığını vurgulamış ve diğer yandan ise üçüncü Devletlerle yapılan bu uluslararası anlaşmaları tasvip etmediğini belirtmiştir. ATİDM'ne göre, AT'nun üçüncü Devletlerle bu tür uluslararası anlaşmaları akdederken Türkiye'nin çıkarlarını yeterince göz önünde bulundurmadığına dair bir kanıt veya kanıtlar Yedaş tarafından dava dilekçesinde yeterince ve açıkça ileri sürülmemiştir. Bu husus, yukarıda belirttiğimiz gibi ATİDM Yargılama Usul Tüzüğü'nün 44. md.'sinin 1. prg.'ının c bendinde açıkça düzenlenmektedir. Bu nedenle, Yedaş tarafından ileri sürülen bu iddia ATİDM tarafından kabul edilemez bulunmuştur. ATİDM'ne göre, aynı tutarsızlık veya belirsizlik/yetersizlik, özellikle Gümrük Birliği kapsamındaki mübadelelerle ilgili ortak politikalar konusundaki tartışmalardan Türkiye'nin dışlandığına dair Yedaş tarafından ileri sürülen iddiada da görülmektedir. ATİDM, bu konuda, AT Kurucu Andlaşması'nın 133. md.'si gereğince kurulan Özel/Spesifik Komite'ye Türkiye'nin dahil edilmediği şeklindeki iddiayı ise yeterince kabul edilebilir bulmuştur. Bu anlamda, ATİDM, Türkiye'nin bu Komite'ye katılımına ilişkin davet edilememesi durumunu tutarlı bulurken, Türkiye'nin bu Komite'nin toplantılarına katılmasının Yedaş'a da bir hak yaratmayacağına hükmetmiştir.

Ayrıca, Yedaş, yukarıda belirttiğimiz gibi, Komisyon'un ortaklık mevzuatının veya Gümrük Birliği'nin uygulanmasında, sağlıklı bir rekabetin gelişimine engel olabilecek her türlü uygulamayı ortadan kaldırma gayesiyle, gözetim yapmadığını ve Türkiye'ye tavsiyelerde bulunmadığını iddia etmiştir. ATİDM, bu iddianın çok soyut olduğunu, Yedaş'ın değişik ekonomik sektörlerde AT'nun bir çok tutumunu örnek olarak sunduğunu, ancak bunların hiçbirinin AT'nun bir eylemiyle ilişkili olabileceğini açıkça ortaya koymadığını vurgulamıştır. ATİDM, Toplulukların kurumlarının asli ve türeme normlar ile kendilerine tanınan yetkiler çerçevesinde takdir yetkisini kullanabileceklerini

22 Bu konuda ATİDM tarafından 14.01.2004 tarihinde tesis edilen kararın 43 No'lu prg.'ı için bkz. (T-2002/02, Ordonnance du 14.01.2004, Makedoniko Metro et Michaniki/Commission, Rec. 2004: II-181).

belirtmiş ve bu anlamda, AT'nun kurumları aracılığıyla ekonomik yardım yaparken, takdir yetkisinin sınırlarını aşmadığına ve konuya ilişkin olarak da, Yedaş'ın yeterince kanıt sunamadığına kanaat getirmiştir. ATİDM, AT'nun Türkiye'ye çeşitli ekonomik yardımlar yaptığının AB Bakanlar Konseyi tarafından teyit edildiğini ve bunu da Yedaş'ın kabul ettiğini, bu durumda da kendi iddiasını çürüttüğünü belirtmiştir. Ayrıca, ATİDM, AT'nun üçüncü Devletler ile uluslararası anlaşmalar akdederken, Türkiye'yi Gümrük Birliği'nin ve rekabetin gelişmesi için gerekli olan politikaların belirlenmesine veya onların değerlendirilmesine katmayarak takdir yetkisinin sınırlarını aştığı şeklinde Yedaş tarafından ileri sürülen iddiayı da asılsız bulmuştur. Kaldı ki, ATİDM'ne göre bu konuda Yedaş yeterince kanıt da sunamamıştır.

4.3. Topluluklar Hukukuna Aykırı Olduğu İddia Edilen Eylem veya İşlem İle Meydana Gelen Zarar Arasında İlliyet Bağı

Konuya ilişkin olarak, yukarıda belirttiğimiz gibi ATİDM, AT Kurucu Anlaşması'nın 288. md.'sinin ikinci bendi gereğince AT'nun akit dışı sorumluluğunun ortaya çıkabilmesi için iddia edilen zarar (gerçek zarar) ile dayanak olarak gösterilen eylem veya işlem arasında bir nedensellik bağının bulunması gerektiğini vurgulamıştır²³. ATİDM, bu koşulun sağlandığına dair kanıt sunma yükümlülüğünün davacı tarafa ait olduğunu belirtmiştir²⁴. Bu konuda, ATİDM tarafından Gümrük Birliği kapsamında Türkiye'ye yapılması gereken mali yardımın yetersizliğinden kaynaklanan makroekonomik dengesizlik iddiası, davacının kişisel durumu ile bu mali yardım yetersizliği arasında doğrudan bir illiyet bağı oluşturacak şekilde yorumlanmamıştır.

23 Konuyu açıklama gayesiyle ATİDM, ATAD ve kendisinin şu kararlarını örnek olarak sunmuştur (C-46/93, C-48/93, Arrêt du 05.03.1996, Brasserie du pêcheur/Bundesrepublik Deutschland et The Queen/Secretary of State for Transport, ex parte Factortame e.a., Rec. 1996: I-1029, 51 No'lu prg.; C-352/98, Arrêt du 04.07.2000, Bergaderm et Goupil/Commission, Rec. 2000: I-5291, 41 ve 42 No'lu prg.'lar). Ayrıca bkz. (ATAD tarafından tesis edilen C-26/81 sayılı dava kararının 16 No'lu prg.'ı: Arrêt du 29.09.1982, Oleifici Mediterranei/CEE, Rec. 1982: 3057; ATİDM tarafından tesis edilen T-175/94 sayılı dava kararının 44 No'lu prg.'ı: T-336/94 sayılı dava kararının 30 No'lu prg.'ı ve T-267/94 sayılı dava kararının 20 No'lu prg.'ı: Arrêt du 11.07.1996, International Procurement Services/Commission, Rec. 1996: II-729; Arrêt du 16.10.1996, Efisol/Commission, Rec. 1996: II-1343; Arrêt du 11.07.1997, Oleifici Italiani/Commission, Rec. 1997: II-1239).

24 Bkz. (T-168/94, Arrêt du 18.09.1995, Blackspur DIY e.a./Conseil et Commission, Rec. 1995: II-2627, 40 No'lu prg.; T-146/01, Arrêt du 17.12.2003, D.L.D. Trading/Conseil, Rec. 2003: II-6005, 73 No'lu prg.).

ATİDM'ne göre, Yedaş, uğradığı zarar ile iddiada bulunduğu şu hususlar arasında doğrudan bir nedensellik bağı olduğunu ispatlayamamıştır: Komisyon'un rekabeti kontrol etmede özensiz davranması; AB Bakanlar Konseyi'nin olası hatası ve Gümrük Birliği ile ilgili alanlarda alınması gereken önlemler konusunda AT'nun Türkiye ile işbirliğine geçmemesi. Aynı şekilde, ATİDM, Yedaş'ın giysi, tekstil, tarım (özellikle fındık, fıstık, incir ile ilgili), anten ihracatı ve el halısı sektörüne ilişkin ileri sürmüş olduğu iddiaların kendi sosyal konumu ile doğrudan bir ilişkisinin bulunmadığına hükmetmiştir.

ATİDM, Gümrük Birliği Kararı'nın yürürlüğe girmesi ile davacının ekonomik kayıplarının yaklaşık olarak aynı zamana denk gelmesinin, ileri sürülen iddialar ile zarar arasında doğrudan bir bağ kurmak için yeterli olmadığını belirtmiştir. ATİDM bu konuda belirleyici diğer hususların (örneğin Türkiye tarafından akdedilen diğer ticari anlaşmaların, Türk Lirası'nın dalgalanmasının, Yedaş'ın rekabete yaşadığı uyum sorununun ve Türk iç pazarının yapısının) etkili olduğunu vurgulamıştır.

Yedaş, rulman üretim biriminde yaşanan zorlukların çok ciddi olduğunu, sadece rulmanların, yatakların ve güç kayışlarının ithalat birimlerinin arz ettiği sonuçların kendisini faaliyette bulunmaktan alıkoyduğunu iddia etmiştir. Bu iddialara karşılık olarak ATİDM de, Yedaş'ın kamu yardımları ve gümrük duvarları korumalarından yararlanmayı umut ederek rulman üretimine 1993 yılında başladığını, oysa ki davacının Ankara Anlaşması'ndan bu yana (12.09.1963) bir Gümrük Birliği'nin tesis edileceğinin öngörüldüğünü bilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca ATİDM, Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesinden önceki yirmi iki yıllık geçiş döneminde yapılması gereken eylemlerin bir takviminin Katma Protokol düzenlemeleri ile öngörüldüğünü ve son aşamaya geçişte meydana gelen aksamalara rağmen, davacının üretim biriminde karşılaştığı güçlüklerin, (kendisinin) Türkiye'de devam etmekte olan mevcut durumun değişebileceği şeklindeki inancından kaynaklandığını belirtmiştir. ATİDM'ne göre, bu durumda Yedaş, meydana gelen zarar ile haksız eylem veya işlem arasındaki nedensellik bağı keserek bahsi geçen zarara bizzat kendisi neden olmuştur. ATİDM, tüm bu hususlar doğrultusunda, meydana gelen zarar ile iddia edilen haksız eylem veya işlem arasında bir nedensellik bağının olmadığını hükmetmiştir.

Yukarıda açıkladığımız gibi, ATİDM'ne göre AT'nun sözleşme dışı sorumluluğuna ilişkin ileri sürülebilecek koşullardan birinin bulunmaması halinde, bu sorumluluğun diğer koşullarının incelenmesi gerekmez.

tümüyle reddedilmesi gerekmiştir²⁵. Oysa, ATİDM, davacının sunduğu dava dilekçesinin yukarıda akit dışı sorumluluğa ilişkin açıkladığımız iki şartı taşımadığını belirtmiştir. Bu hususlara istinaden, ATİDM işbu davanın, davalılar tarafından ATAD Statüsü ile ilgili Protokol'ün 46. md.'sine dayandırılan kabul edilemezlik itirazını ve davacı tarafından talep edilen soruşturma önlemini karara bağlamaya gerek kalmaksızın reddedilmesi gerektiğine hükmetmiş ve davacının davayı kaybetmesi nedeniyle mahkeme masraflarını kendi Yargılama Usul Tüzüğü'nün 87. md.'sinin 2. prg.'ı gereğince Yedaş'a yüklemiştir.

Sonuç

Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden itibaren Türkiye'nin AT ile oluşturduğu ortaklık mevzuatı kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğunda bulunan gerçek ve tüzel kişilerin haksız bir eylem veya işlem maruz kalmaları halinde, haklarını Avrupa Toplulukları yargısında nasıl ve ne şekilde arayacaklarına dair ortaklık mevzuatında açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda, Ankara Anlaşması'nın 25. md.'si ile Gümrük Birliği Kararı'nın 61 ve 62. md.'leri Türkiye ile AT arasındaki olası uyuşmazlıkların çözümlenmesine yönelik düzenlemeler içermekte, ancak Türkiye Cumhuriyeti uyruklu gerçek ve tüzel kişiler açısından doğrudan hüküm öngörmemektedirler. Ortaklık mevzuatı itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğundaki gerçek ve tüzel kişilerin Avrupa Toplulukları yargısında dava açmaları hususu tarafımızca hazırlanan Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri isimli çalışmada detaylı olarak verilmektedir (bkz., REÇBER: 2004: 61-80). Burada önemli olan, Avrupa Toplulukları dolayısıyla AB hukuku itibarıyla benimsenen normlarda yer alan şekil ve şartlara uygun olarak Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğundaki gerçek ve tüzel kişilerin ortaklık mevzuatından kaynaklanan problemler nedeniyle dava açıp açamayacakları ve bu türden davaların Topluluklar yargısı tarafından esastan ele alınıp alınmayacağı ile ilgilidir.

Bu konuda, 20.05.1996 tarihinde Söktaş firmasının, ATİDM nezdinde Komisyon'a karşı açtığı iptal ve tam yargı davası, ATİDM 3. Dairesi tarafından 10.12.1996 tarihinde usulden reddedilmiştir. Diğer bir ifadeyle Söktaş

25 Konuyu açıklama gayesiyle ATİDM, ATAD ve kendisinin şu kararlarını örnek olarak sunmuştur (C-146/91, Arrêt du 15.09.1994, KYDEP/Conseil et Commission, Rec. 1994: I-4199, 81 No'lu prg.; T-170/00, Arrêt du 20.02.2002, Förde-Reederei/Conseil et Commission, Rec. 2002: II-515,37 No'lu prg.; T-273/01, Arrêt du 19.03.2003, Innova Privat-Akademie/Commission, Rec. 2003: II-1093, 23 No'lu Prg).

firmasının antidamping konusunda Komisyon tarafından tesis edilen bir tasarruf nedeniyle ATİDM'ne açmış olduğu dava²⁶ esastan ele alınmayıp, usulden kabul edilemez bulunmuştur. Zamanla, Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğundaki gerçek ve tüzel kişilerin kendi haklarını savunma amaçlı olarak girişimde bulunmaları ile bu davaların sayılarında artış olabilir ve bir takım davaların kazanılması da gerçekleşebilir²⁷.

Bu nedenle yukarıda Yedaş tarafından açılan ve ATİDM'nin esastan ele alıp karara bağladığı tam yargı davası, Türkiye Cumhuriyeti uyrukluğundaki gerçek ve tüzel kişiler açısından son derece önemlidir. Her ne kadar, ATİDM, bu davaya ilişkin Yedaş'ı haksız görse dahi, bu türden davaların açılması, ortaklık mevzuatına taraf olan veya bu mevzuattan menfi yönde etkilenen Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını cesaretlendirebilir. Zira, Topluluklar hukukunda, ortaklık mevzuatına tâbi gerçek ve tüzel kişilerin Toplulukların akit dışı sorumluluğu kapsamında Topluluklar yargısında dava açma hakları açıkça düzenlenmezken, ortaklık mevzuatının ilgili normlarından kaynaklanan nedenlerle zarar gördüğünü iddia eden Yedaş bu konuda dava açma yoluna giderek, ATİDM'nin davayı esastan ele almasında önemli bir rol oynamıştır. Yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi, ATİDM'nin tesis etmiş olduğu karar, ATAD Statüsü ile ilgili Protokol ve ATAD Yargılama Usul Tüzüğü'nün ilgili düzenlemelerine uygun olarak Yedaş tarafından ATAD nezdinde temyize götürülmüştür. Temyiz sonucunda Yedaş'ın lehine bir karar çıkmasa bile, Topluluklar yargısının bu tür davaları kabul edip esastan görüşmesi de ayrıca önemli bir kazanım olarak düşünülmelidir.

Kaynakça

- ARAT, Tuğrul (1989), *Avrupa Toplulukları Adalet Divanı* (Ankara: Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Araştırma Dizisi No: 3).
- ARSAVA, Ayşe Füsün (1999), "ATAD'ın Hukuk Yaratma Yetkisi," *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (54/3): 13-28.
- C-63-69/72, Arrêt du 13.11.1973, Werhahn Hansamuehle e.a./Conseil, Rec. 1973
- C-181/73, Arrêt du 30.04.1974, Haegemann/État belge, Rec. 1974.

26 Bu konuda bkz. (T-75/96, Ordonnance du 10.12.1996, Söktas/Commission, Rec. 1996: II-1689; Tezcan, 2006: <http://www.usakgudem.com/yazarlar.php?type=12&id=290>; e.t. 26.12.2006)

27 Bu anlamda, Topluluklar yargısının belirli durumlarda, hukuka uyulması şartıyla hukuk yaratma (bkz., Arsave, 1999: 13-28) yetkisine sahip olduğu da göz önüne alındığında, bu tür davalarda davacıların lehine bir karar tesis edilmesi de mümkün olabilir (bkz., Reçber, 2005: 209).

- C-41/74, Arrêt du 04.12.1974, Van Duyn/Home Office, Rec. 1974.
C-256/80, Arrêt du 27.01.1982, Birra Wührer/Conseil et Commission, Rec.1982.
C-26/81, Arrêt du 29.09.1982, Oleifici Mediterranei/CEE, Rec. 1982.
C-104/81, Arrêt du 26.10.1982, Hauptzollamt Mainz Kupferberg & Cie., Rec. 1982.
C-12/86, Arrêt du 30.09.1987, Demirel/Stadt Schwäbisch Gmünd, Rec. 1987.
C-46/93, C-48/93, Arrêt du 05.03.1996, Brasserie du pêcheur/Bundesrepublik Deutschland et The Queen/Secretary of State for Transport, ex parte Factortame e.a., Rec. 1996.
C-146/91, Arrêt du 15.09.1994, KYDEP/Conseil et Commission, Rec. 1994.
C-352/98, Arrêt du 04.07.2000, Bergaderm et Goupil/Commission, Rec. 2000.
C-23/00, Arrêt du 26.02.2002, Conseil/Boehringer, Rec. 2002.
C-312/00, Arrêt du 10.12.2002, Commission/Camar et Tico, Rec. 2002.
C-472/00, Arrêt du 10.07.2003, Commission/Fresh Marine, Rec. 2003.
ÇELİK, Edip (1984), *Milletlerarası Hukuk, Birinci Kitap* (İstanbul: Filiz Kitabevi).
DEBARD, Thierry (1984), *L'action en responsabilité extracontractuelle devant la Cour de Justice des communautés européennes* (Lyon: Thèse).
GENÇ, Mehmet (1993), *Avrupa Topluluklarının Kurumsal ve Hukusal Yapısı* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi).
GÜNUĞUR, Haluk (1996), *Avrupa Topluluğu Hukuku* (Ankara: Avrupa Ekonomik ve Dayanışma Merkezi Yayını, Üçüncü Baskı).
<http://curia.eu.int/fr/instit/txtdocfr/txtsenvigreur/txt7.pdf> (e.t. 04.01.2007).
http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&lg=fr&numdoc=62003A0367 (e.t. 26.12.2006).
<http://www.curia.europa.eu/fr/content/juris/index.htm> (e.t. 04.01.2007).
ISAAC, Guy (1994), *Droit communautaire général* (Paris: Masson).
Journal Officiel de l'Union Européenne, C 59, 06.03.2004.
KARAKAŞ, Ayşe Işıl (1993), *Avrupa Topluluğu Hukuk Düzeni ve Ulus Devlet Egemenliği* (İstanbul: Der Yayınları).
REÇBER, Kamuran (2002), *Avrupa Toplulukları İlk Derece Mahkemesi* (Bursa: Ezgi Kitabevi).
REÇBER, Kamuran (2004), *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri* (İstanbul: Aktüel Yayınları).
REÇBER, Kamuran (2005), "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Üye Adaylığının Topluluklar Yargısı Açısından Geçerliliği," *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (60/4): 195-211.
RIDEAU, Joël (1996), *Droit institutionnel de l'Union et des Communautés européennes* (Paris: L.G.D.J.).
TEKİNALP, Ünal/TEKİNALP, Gülören vd. (2000), *Avrupa Birliği Hukuku* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.).
TEZCAN Erçüment (2006), "Yedaş Kararı ve Düşündürdükleri," <http://www.usakundem.com/yazarlar.php?type=12&id=290> (e.t. 26.12.2006).
T-419/93, Hanley/Conseil et Commission, T-281/93, Ordonnance du 15.07.1994, Walsh e.a./Conseil et Commission, Rec. 1994.
T-168/94, Arrêt du 18.09.1995, Blackspur DIY e.a./Conseil et Commission, Rec. 1995.
T-175/94, Arrêt du 11.07.1996, International Procurement Services/Commission, Rec. 1996. - T-336/94, Arrêt du 16.10.1996, Efişol/Commission, Rec. 1996.
T-75/96, Ordonnance du 10.12.1996, Söktas/Commission, Rec. 1996.
T-267/94, Arrêt du 11.07.1997, Oleifici Italiani/Commission, Rec. 1997.
T-195/95, Arrêt du 06.05.1997, Guérin automobiles/Commission, Rec.1997.

- T-537/93, Arrêt du 21.06.2000, Tromeur/Conseil et Commission, Rec. 2000.
T-170/00, Arrêt du 20.02.2002, Förde-Reederei/Conseil et Commission, Rec. 2002.
T-146/01, Arrêt du 17.12.2003, D.L.D. Trading/Conseil, Rec. 2003.
T-273/01, Arrêt du 19.03.2003, Innova Privat-Akademie/Commission, Rec. 2003.
T-2002/02, Ordonnance du 14.01.2004, Makedoniko Metro et Michaniki/Commission, Rec. 2004.
T-19/01, Arrêt du 03.02.2005, Chiquita Brands e.a./Commission, Rec. 2005.
T-283/02, Arrêt du 16.03.2005, EnBW Kernkraft/Commission, Rec. 2005.